

WŁODZIMIERZ CICHOCKI, PAWEŁ MIELCZAREK

Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego, Zakopane
Instytut Biologii Środowiskowej UJ, Kraków

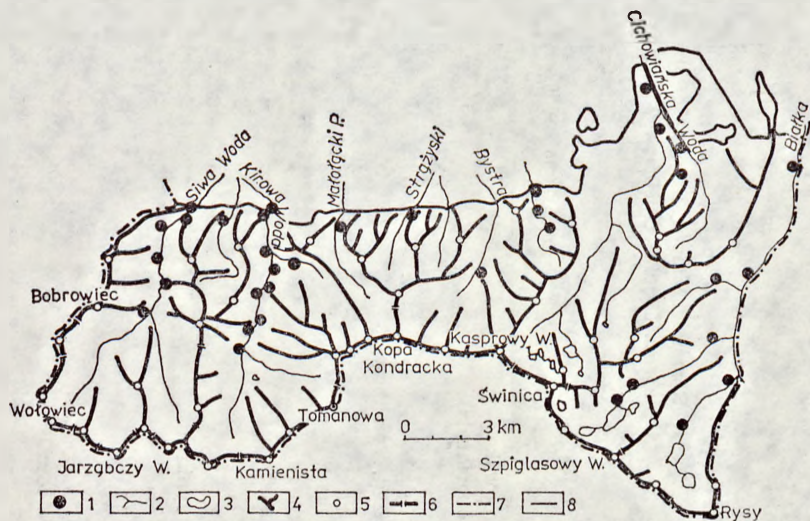
Rozmieszczenie i liczebność pluszcza *Cinclus cinclus* i pliszki górskiej *Motacilla cinerea* w Tatrzańskim Parku Narodowym

Pluszcz i pliszka górska należą do najbardziej charakterystycznych gatunków ptaków Tatr, ale mimo półtorawiekowej penetracji naukowej tych gór (Wodzicki 1851, Karliński 1882, Kocyan 1884) nie mamy szczegółowych wiadomości o ich rozmieszczeniu i liczebności w tym rejonie Karpat. Pierwsze dane o liczebności pluszcza w Tatrach pochodzą dopiero z lat 1948 i 1952, kiedy to stan populacji został oszacowany na zaledwie 6 i 20 par (Sokołowski 1953). W latach 1962 i 1963 stwierdzono 10 i 14 par pluszcza (Sokołowski 1964a). Liczenia te wykonane były jednak po bardzo ostrych zimach, co mogło mieć istotny wpływ na tak niskie ich rezultaty. Następnego cenzusu pluszcza dokonano w sierpniu 1967 r. Łącznie obserwowano wówczas 238 dorosłych ptaków i lotnych młodych, a populację lęgową oszacowano na co najmniej 40 par (Wiatr 1969). Inwentaryzacja pluszcza i jego gniazd, przeprowadzona w maju 1982 r. wzdłuż kilku większych potoków tatrzańskich, pozwoliła oszacować stan populacji tego gatunku na około 40 par (P. Profus, Z. Jakubiec i P. Mielczarek za Tomiałojciem 1990). O pliszce górskiej w Tatrach dotychczas wiadomo było tylko tyle, że jest liczniejsza od pluszcza (Sokołowski 1964b).

W latach 1985—1989 w okresie lęgowym przeprowadzono szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych obu gatunków ptaków. Za stanowisko lęgowe uznano znalezione zajęte gniazdo lub stale trzymającą się danego terenu parę ptaków w sezonie lęgowym. Obserwacjami objęto wszystkie potoki, stawy i większe cieki wodne w obrębie Tatrzańskiego Parku Narodowego. Obserwacje prowadzono od 20 kwietnia do 10 lipca każdego roku. Każdy rejon Tatrzańskiego PN w okre-

sie tym był kontrolowany co najmniej trzykrotnie. Główny nacisk w czasie przeprowadzonego liczenia położony był na obserwację zachowania się pojedynczych ptaków, par i na wyszukiwanie gniazd. Gniazda wyszukiwano głównie w obrębie Tatr Zachodnich. Corocznie liczono pluszcze i pliszki górskie wzdłuż 31,4 km potoków w Tatrach Zachodnich i 44,1 km w Tatrach Wysokich.

Wyniki tych liczeń w poszczególnych dolinach tatrzańskich przedstawiono w tabeli 1. Obserwacje wykazały w poszczególnych latach duże wahania liczebności obu gatunków ptaków. Interesujące jest, że w przypadku obu populacji kierunek i skala zmian były zbliżone. Najmniej par obu gatunków przystąpiło do lęgów w 1986 r., a najwięcej w 1989 r. W 1989 r. stwierdzono dwukrotnie więcej stanowisk lęgowych pliszki górskiej niż w 1986 r. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pluszcza w 1986 r. przedstawiono na ryc. 1, a w 1989

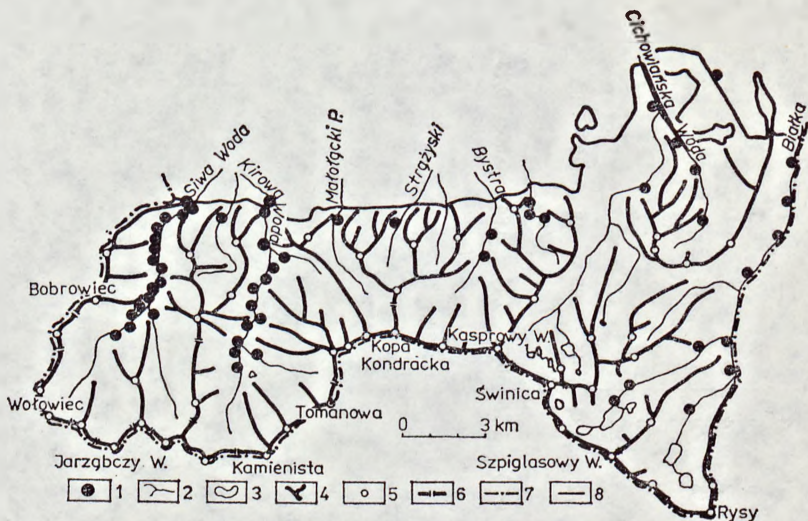


Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pluszcza w Tatrzańskim PN w 1986 r.: 1 — stanowiska lęgowe, 2 — potoki, 3 — stawy, 4 — granie masywów górskich, 5 — szczyty, 6 — przełęcze, 7 — granica państwa, 8 — granica TPN. — Distribution of the breeding localities of the dipper, *Cinclus cinclus*, in the Tatra National Park in the year 1986: 1 — breeding localities, 2 — brooks, 3 — ponds, 4 — mountain ridges, 5 — tops of mountains, 6 — mountain passes, 7 — State boundary, 8 — boundary of the Tatra National Park

Tab. 1. Rozmieszczenie i liczebność pliszki górskiej *Motacilla cinerea*
i pluszcza *Cinclus cinclus* w Tatrzańskim Parku Narodowym

Rejon	Pliszka górska					Pluszcz				
	1985	1986	1987	1988	1989	1985	1986	1987	1988	1989
Dolina Chochołowska (Potok Starorobociański)	11	9	21	13	27	10	6	12	10	17
Dolina Lejowa	3	—	4	2	6	1	1	—	1	1
Dolina Kościeliska (Pot. Miętusi, Pot. Tomanowy)	16	10	21	16	23	12	10	16	13	14
Dolina Matej Łąki	4	2	4	3	4	2	1	1	1	1
Dolina Strążyska	3	3	4	4	5	1	1	1	1	1
Dolina Ku Dziurze	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—
Dolina Spadowiec	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Dolina Białego	—	3	3	1	5	—	—	1	—	—
Dolina Bystrej (Dolina Jaworzynki)	5	6	6	6	7	1	1	2	2	2
Dolina Olczyńska	5	4	4	2	5	5	3	2	1	3
Brzeziny	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—
Cichowiańska Woda	1	2	2	—	2	1	1	1	1	1
Dolina Suchej Wody (Dolina Gasienicowa)	5	7	7	4	13	2	1	1	1	1
Dolina Filipka	4	5	5	5	10	2	2	2	1	3

Poroniec	1	1	2	1	3	1	—	1	—	1	—	1
Dolina Białki	5	5	6	5	6	3	2	3	3	2	2	6
Dolina Waksmundzka	2	2	3	3	4	—	1	1	—	—	—	—
Dolina Roztoki	5	3	5	3	5	2	3	3	3	3	3	3
(Dolina Pięciu Stawów)												
Dolina Rybiego Potoku	3	2	3	2	5	2	2	1	1	1	1	1
Razem	74	66	102	72	133	45	35	48	38	38	55	55
Srednie zagęszczenie	0,98	0,87	1,35	0,95	1,76	0,60	0,46	0,64	0,50	0,50	0,73	0,73

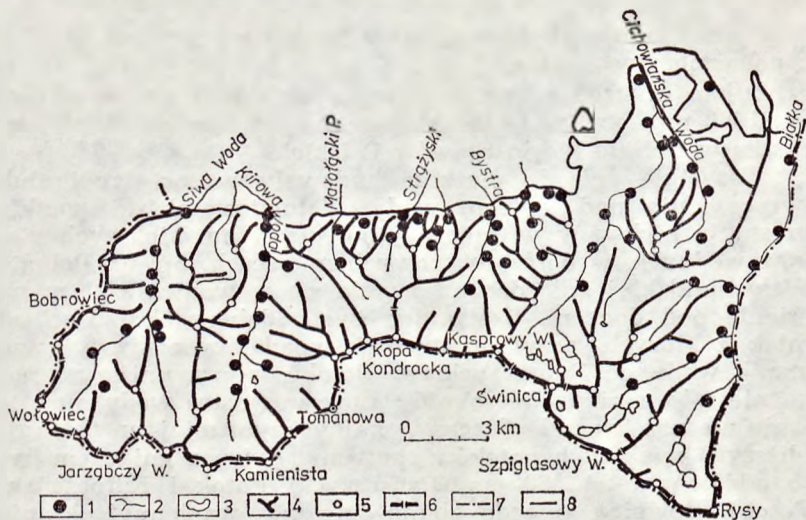


Ryc. 2. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pluszcza w Tatrzańskim PN w 1989 r.: objaśnienia zob. ryc. 1. — Distribution of the breeding localities of the dipper, *Cinclus cinclus*, in the Tatra National Park in the year 1989: explanations see fig. 1

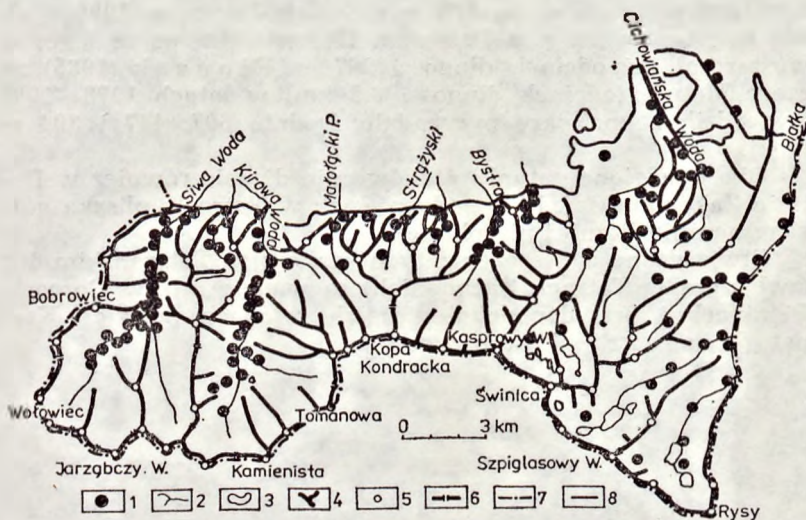
r. na ryc. 2, natomiast rozmieszczenie stanowisk lęgowych pliszki górskiej w 1986 r. — na ryc. 3, w 1989 r. — na ryc. 4.

Zagęszczenie par pliszki górskiej w obrębie Tatrzańkiego PN w poszczególnych latach wynosiło od 0,87 do 1,76 pary na 1 km potoku (średnio 1,18 pary/km), a w przypadku pluszcza od 0,46 do 0,73 pary na 1 km potoku (średnio 0,59 pary/km) (tab. 1). Zarówno pluszcz, jak i pliszka górská gnieździły się chętniej w wapiennych Tatrach Zachodnich niż w granitowych Tatrach Wysokich. Najwyższe średnie zagęszczenia obu ptaków stwierdzono na Potoku Kościeliskim (3,33 pary pliszki górskiej na 1 km potoku w 1989 r. oraz 2,33 pary pluszcza na 1 km potoku w 1987 r.) i Potoku Chochołowskim (2,77 pary pliszki górskiej na 1 km potoku i 1,78 pary pluszcza na 1 km potoku w 1989 r.).

Najwyższe miejsce lęgu pliszki górskiej znajdowało się w Dolince za Mnichem koło Stawu Staszica (1800 m n.p.m.) i w Dolinie Pięciu Stawów Polskich przy potoku wypływającym spod Kołowej Czuby (ok. 1740 m n.p.m.). W Tatrach Zachodnich najwyżej położone stanowisko lęgowe zostało stwierdzone na Pysznej Polanie (ok. 1280 m n.p.m.). W miejscach



Ryc. 3. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pliszki górskiej w Tatrzańskim PN w 1986 r.: objaśnienia zob. ryc. 1. — Distribution of the breeding localities of the grey wagtail, *Motacilla cinerea*, in the Tatra National Park in the year 1986: explanations see fig. 1



Ryc. 4. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych pliszki górskiej w Tatrzańskim PN w 1989 r.: objaśnienia zob. ryc. 1. — Distribution of the breeding localities of the grey wagtail, *Motacilla cinerea*, in the Tatra National Park in the year 1989: explanations see fig. 1. Brak oznaczeń stanowisk lęgowych (5X) na granicy TPN

tych obserwowane były zaniepokojone pary dorosłych ptaków z pokarmem w dziobie.

Zajęte gniazdo pluszcza odkryto najwyżej na wysokości ok. 1660 m n.p.m. pod wodospadem na wypływie z Wielkiego Stawu w Dolinie Pięciu Stawów Polskich.

Wszystkie gniazda pluszcze budowały w sąsiedztwie lub bezpośrednio nad lustrem wody. Natomiast pliszki górskie często je budowały w znacznej odległości od większych cieków wodnych, w dość nietypowych miejscach, np. na Polanie Waksmundzkiej gniazdo znajdowało się wewnątrz szałas na ścianie pod dachem. Szałas ten był oddalony ok. 30 m od młak, z których sączył się strumyk wpadający przy wyższym stanie wody do Pańszczyckiego Potoku, a przy niższym poziomie wód zanikał. Szerokość strumyka (lustra wody) na polanie nie przekraczała 60 cm w najszerszym miejscu. Od najbliższych większych potoków centrum rewiru z gniazdem było oddalone o ok. 900 m (Pańszczycki Potok i Filipczański Potok). Również gniazdo zbudowane na wapiennej ścianie w Skalnitem było oddalone ok. 500 m od Suchoj Wody.

Obserwacje w Tatrach wykazały w poszczególnych latach bardzo dużą zmienność liczebności pluszcza i pliszki górskiej. Podobnie duże wahania liczebności pliszki górskiej wystąpiły w Czechosłowacji (Flousek 1985). W Tatrzańskim PN na parę przypadało średnio 845 m cieków wodnych (w 1989 r. — 568 m na parę), a nad Potokiem Kościeliskim parze łęgowej wystarczał już odcinek długości 287 m. Flousek (1985) na rzece Metuje (odcinek długości 8,5 km) w latach 1978—1980 stwierdził, że na parę przypadało średnio 607, 447 i 304 m rzeki.

Oba omówione gatunki ptaków gnieźdzą się również w Dolinie Zakopiańskiej, lecz, podobnie jak w Tatrach, pliszka górska znacznie liczniej niż pluszcz.

Stwierdzone zagęszczenia tych ptaków w Tatrzańskim PN (zwłaszcza w Tatrach Zachodnich) są większe niż w Gorcach, Pieninach i prawdopodobnie innych rejonach polskich Karpat (Mielczarek w przygot.).

SUMMARY

Distribution and abundance of the dipper and the grey wagtail in the Tatra National Park

The inventory of the breeding territories of the dipper and the grey wagtail was made in the breeding seasons of 1985—1989 in the Tatra National Park. In the subsequent years following numbers were recorded: 74, 66, 102, 72 and 133 breeding pairs of the grey wagtail and 45, 35, 48, 38 and 55 pairs of the dipper. The highest altitude of breeding of the grey wagtail is 1800 m a.s.l., that of the dipper was recorded at the highest altitude of 1660 m a.s.l. Average breeding density of breeding pairs of grey wagtail in the considered period reached 1.18 pairs per 1 km of stream, average density of dipper reached 0.59 pairs per 1 km. Densities of considered species in Western Tatra are much higher than in High Tatra.

PIŚMIENICTWO

Flousek J. 1985. *Breeding biology of the grey wagtail, Motacilla cinerea (Passeriformes, Aves)*. Acta Universitatis Carolinae — Biologica, pp. 253—300.

Karliński J. 1882. *Wykaz ptaków tatrzańskich na podstawie własnych i obcych spostrzeżeń*. Spraw. Kom. Fizjogr. 16: 141—169.

Kocyan A. 1884. *Ptaki spostrzegane po stronie północnej Tatr*. Pam. Tow. Tatr. 9: 50—70.

Sokołowski J. 1953. *Wpływ turystyki na zachowanie się niektórych ptaków w Tatrach*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 9, 2: 46—48.

Sokołowski J. 1964a. *Pluszcz, Cinclus cinclus (L.) w Tatrach*. Przegl. Zool. 8, 4: 349—359.

Sokołowski J. 1964b. *Pliszka góraska, Motacilla cinerea Tunst. w Tatrach*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 20, 6: 18—24.

Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski — wykaz gatunków i rozmieszczenie*. PWN, Warszawa.

Wiatr B. 1969. *Liczebność i rozmieszczenie pluszcza Cinclus cinclus w Tatrzańskim Parku Narodowym*. Not. Orn. 10: 31—34.

Wodzicki K. 1851. *Wycieczka ornitologiczna w Tatry i Karpaty Galicyjskie na początku czerwca 1850 roku*. Leszno.